

RSF Svetski indeks slobode štampe 2025:

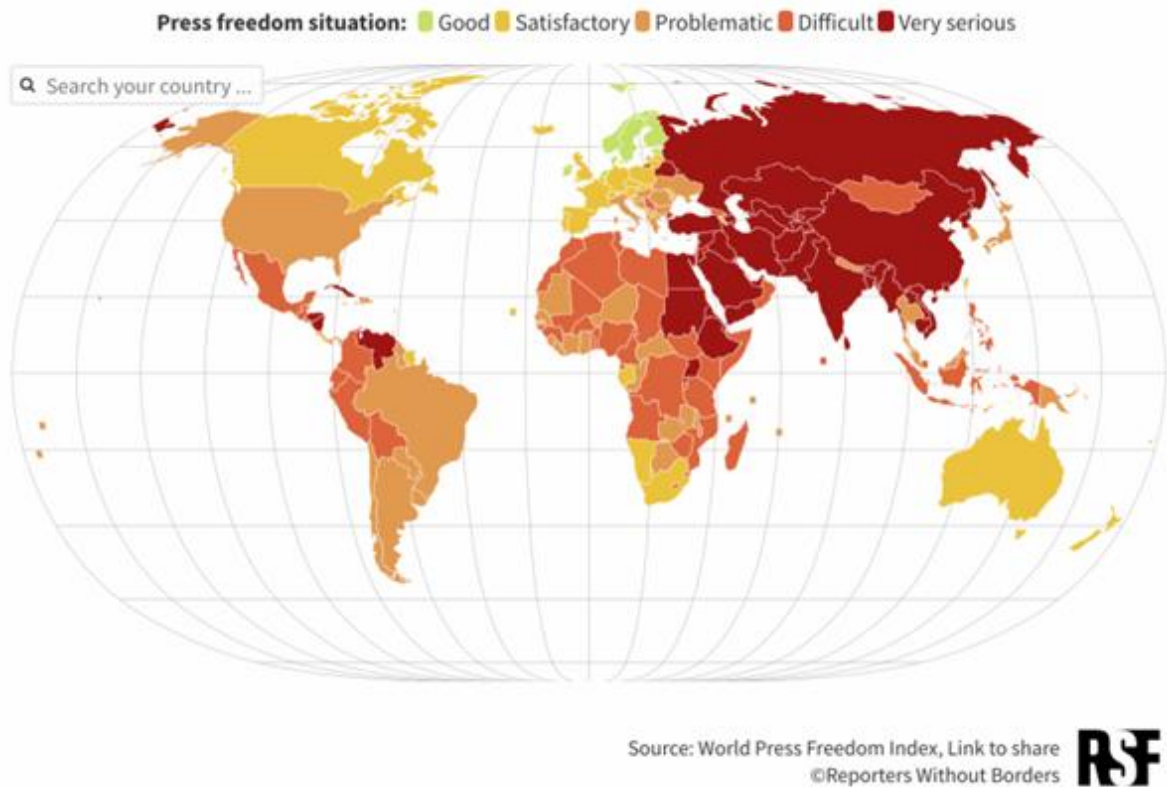
Ekonomska krhkost vodeća pretnja slobodi štampe

Iako su fizički napadi na novinare najvidljivija kršenja slobode štampe, ekonomski pritisak je takođe veliki, podmukliji problem. Ekonomski indikator na Svetskom indeksu slobode štampe RSF-a sada je na neviđenom, kritičnom minimumu, a njegov pad je nastavljen 2025. godine. Kao rezultat toga, globalno stanje slobode štampe je sada klasifikovano kao „teška situacija“ po prvi put u istoriji Indeksa.

U vreme kada sloboda štampe doživljava zabrinjavajući pad u mnogim delovima sveta, jedan važan – ali često potcenjen – faktor ozbiljno slabi medije: ekonomski pritisak. Veliki deo ovoga je posledica koncentracije vlasništva, pritiska oglašivača i finansijskih pokrovitelja, kao i javne pomoći koja je ograničena, odsutna ili dodeljena na netransparentan način. Podaci mereni ekonomskim indikatorom RSF indeksa jasno pokazuju da su današnji mediji zarobljeni između očuvanja svoje uredničke nezavisnosti i obezbeđivanja svog ekonomskog opstanka.

„Garantovanje slobode, nezavisnosti i pluralizma u današnjem medijskom pejzažu zahteva stabilne i transparentne finansijske uslove. Bez ekonomske nezavisnosti, ne može biti slobodne štampe. Kada su mediji finansijski opterećeni, oni su uvučeni u trku da privuku publiku na račun kvalitetnog izveštavanja i mogu postati žrtve oligarha i javnih vlasti koje žele da ih iskoriste. Kada novinari osiromaše, više nemaju sredstva da se odupru neprijateljima štampe – onima koji se zalažu za dezinformacije i propagandu. Medijska ekonomija mora hitno biti vraćena u stanje koje pogoduje novinarstvu i obezbeđuje proizvodnju pouzdanih informacija, što je po svojoj prirodi skupo. Rešenja postoje i moraju se primenjivati u velikim razmerama. Finansijska nezavisnost medija je neophodan uslov za obezbeđivanje slobodnih, pouzdanih informacija koje služe javnom interesu.“ **An Bokande, urednik direktor RSF-a**

Uslovi za novinarstvo su loši u polovini zemalja sveta 2025. godine

Od pet glavnih indikatora koji određuju Svetski indeks slobode štampe, indikator koji meri finansijske uslove novinarstva i ekonomski pritisak na industriju smanjio je ukupni svetski rezultat u 2025. godini. Ekonomski indikator u Svetskom indeksu slobode štampe RSF-a za 2025. godinu je na najnižoj tački u istoriji, a globalna situacija se sada smatra „teškom“.

Kontinuirani talas zatvaranja medija

- Prema podacima koje je prikupio RSF za Svetski indeks slobode štampe za 2025. godinu, u 160 od 180 procenjenih zemalja (88,9%), mediji postižu finansijsku stabilnost „sa teškoćama“ — ili „nikako“.
- Štaviše, novinske kuće se zatvaraju zbog ekonomskih teškoća u skoro trećini zemalja širom sveta. To je slučaj u Sjedinjenim Državama (57. mesto, pad za 2 mesta), Tunisu (129. mesto, pad za 11 mesta) i Argentini (87. mesto, pad za 21 mesto).
- Situacija u Palestini (163. mesto) je katastrofalna. U Gazi je izraelska vojska uništila redakcije, ubila skoro 200 novinara i uvela potpunu blokadu pojasa na više od 18 meseci. Na Haitiju (112. mesto, pad za 18 mesta), nedostatak političke stabilnosti je takođe gurnuo medijsku ekonomiju u haos.
- Čak ni relativno dobro rangirane zemlje poput Južne Afrike (27.) i Novog Zelanda (16.) nisu imune na takve izazove.
- Trideset četiri zemlje se ističu po masovnom zatvaranju svojih medijskih kuća, što je dovelo do progonstva novinara poslednjih godina. Ovo je posebno tačno u Nikaragvi (172. mesto, pala za 9 mesta), Belorusiji (166. mesto), Iranu (176. mesto), Mjanmaru (169. mesto), Sudanu (156. mesto),

Azerbejdžanu (167. mesto) i Avganistanu (175. mesto), gde ekonomske teškoće pogoršavaju efekte političkog pritiska.

Sjedinjene Države: lider ekonomske depresije

U Sjedinjenim Državama (57. mesto, pad od 2 mesta), gde je ekonomski indikator pao za više od 14 poena za dve godine, ogromni regioni se pretvaraju u novinske pustinje. Lokalno novinarstvo snosi najveći teret ekonomskog pada: preko 60% novinara i medijskih stručnjaka koje je anketirao RSF u Arizoni, Floridi, Nevadi i Pensilvaniji slaže se da je „teško zaraditi platu za život kao novinar“, a 75% veruje da se „prosečna medijska kuća bori za ekonomsku održivost“. Pad zemlje od 28 mesta u društvenom indikatoru otkriva da štampa posluje u sve neprijateljskijem okruženju.

Drugi mandat predsednika Donalda Trampa već je intenzivirao ovaj trend jer se koriste lažni ekonomski izgovori da bi se štampa dovela u red. To je dovelo do naglog prekida finansiranja Američke agencije za globalne medije (USAGM), što je pogodilo nekoliko redakcija - uključujući *Glas Amerike* i *Radio Slobodna Evropa/Radio Liberti* - i, kao rezultat toga, preko 400 miliona građana širom sveta je iznenada lišeno pristupa pouzdanim informacijama. Slično tome, zamrzavanje finansiranja Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) zaustavilo je međunarodnu pomoć SAD, dovevši stotine novinskih kuća u kritično stanje ekonomske nestabilnosti i primoravajući neke da se zatvore - posebno u Ukrajini (62. mesto).

Koncentracija medija i dominacija onlajn platformi

Ova ozbiljna smanjenja finansiranja predstavljaju dodatni udarac medijskoj ekonomiji koja je već oslabljena dominacijom koju tehnološki giganti poput Gugla, Epla, Fejsbuka, Amazona i Majkrosofta imaju nad širenjem informacija. Ove uglavnom neregulisane platforme apsorbuju sve veći deo prihoda od oglašavanja koji bi obično podržavali novinarstvo. Ukupna potrošnja na oglašavanje putem društvenih medija dostigla je 247,3 milijarde američkih dolara u 2024. godini, što je povećanje od 14% u odnosu na 2023. godinu. Ove onlajn platforme dodatno ometaju informacioni prostor doprinoseći širenju manipulisano i obmanjujućeg sadržaja, pojačavajući dezinformacije.

Pored gubitka prihoda od oglašavanja, što je ozbiljno poremetilo i ograničilo medijsku ekonomiju, koncentracija vlasništva nad medijima je još jedan ključni faktor u pogoršanju ekonomskog indikatora Indeksa i predstavlja ozbiljnu pretnju medijskom pluralizmu. Podaci iz Indeksa pokazuju da je vlasništvo nad medijima visoko koncentrisano u 46 zemalja i, u nekim slučajevima, u potpunosti kontrolisano od strane države.

Ovo je očigledno u Rusiji (171. mesto, pad za 9 mesta), gde štampom dominira država ili oligarsi povezani sa Kremljem, i u Mađarskoj (68. mesto), gde vlada guši medije koji kritikuju njene politike kroz nejednaku raspodelu državnog oglašavanja. To je takođe očigledno u zemljama gde se zakoni o „stranom uticaju“ koriste za suzbijanje nezavisnog novinarstva, kao što je Gruzija (114. mesto, pad za 11 mesta). U Tunisu (129. mesto, pad za 11 mesta), Peruu (130. mesto) i Hong Kongu (140. mesto), gde su javne subvencije sada usmerene ka provladinim medijima.

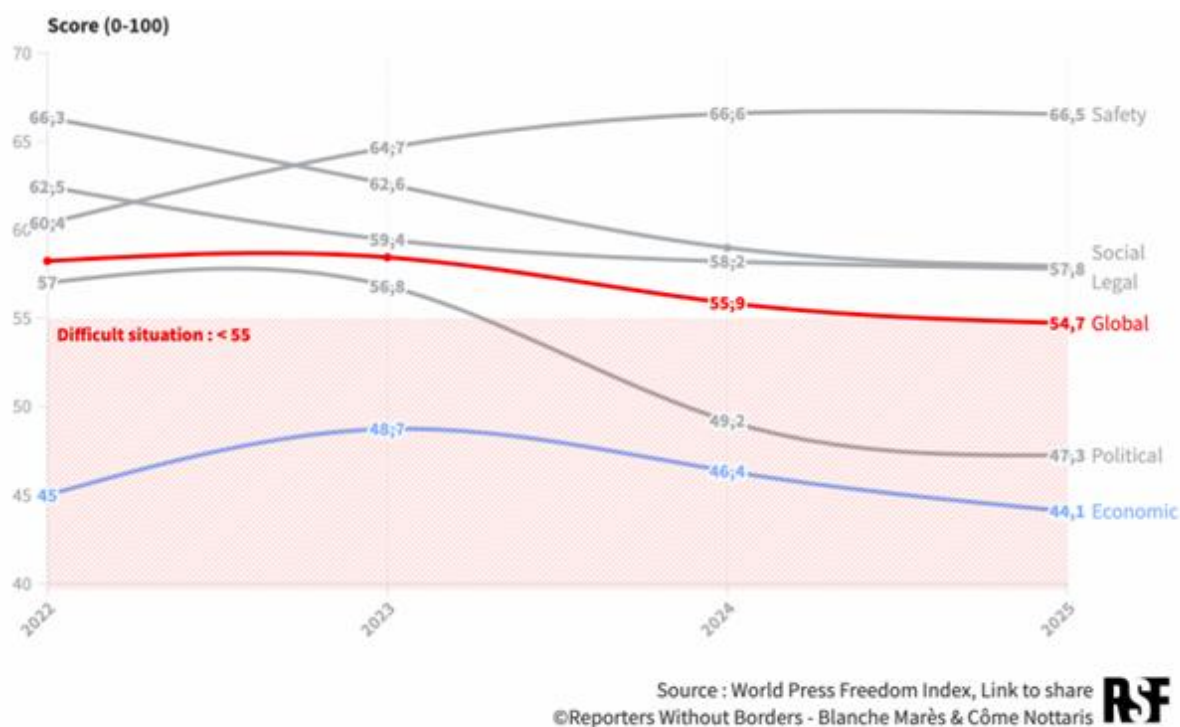
Čak i u visoko rangiranim zemljama poput Australije (29. mesto), Kanade (21. mesto) i Češke (10. mesto), koncentracija medija je razlog za zabrinutost. U Francuskoj (25. mesto, pad za 4 mesta),

značajan deo nacionalne štampe kontroliše nekoliko bogatih vlasnika. Ova rastuća koncentracija ograničava uređivačku raznolikost, povećava rizik od samocenzure i pokreće ozbiljnu zabrinutost u vezi sa nezavisnošću redakcija od ekonomskih i političkih interesa njihovih akcionara.

Istraživanje Indeksa pokazuje da uredničko mešanje zaista pogoršava problem. U više od polovine zemalja i teritorija koje je Indeks procenio (92), većina ispitanika je izjavila da vlasnici medija „uvek“ ili „često“ ograničavaju uredničku nezavisnost svojih medija. U Libanu (132.), Indiji (151.), Jermeniji (36.) i Bugarskoj (70., palo za 11 mesta), mnogi mediji duguju svoj opstanak uslovnom finansiranju od strane pojedinaca bliskih političkom ili poslovnom svetu. Većina ispitanika u 21 zemlji, uključujući Ruandu (146.), Ujedinjene Arapske Emirate (164.) i Vijetnam (173.), rekla je da su se vlasnici medija „uvek“ mešali u uređivanje.

Ekonomski indikator Svetske rang liste slobode štampe za 2025. godinu, koji je objavio RSF, na najnižoj poziciji, globalna situacija postaje „teška“.

Grafikon br.2

Globalno stanje slobode štampe je „teško“, što je prvi put u istoriji

Više od deset godina, rezultati Indeksa upozoravaju na pad slobode štampe širom sveta. U 2025. godini pojavila se nova niska tačka: prosečan rezultat svih procenjenih zemalja pao je ispod 55 poena,

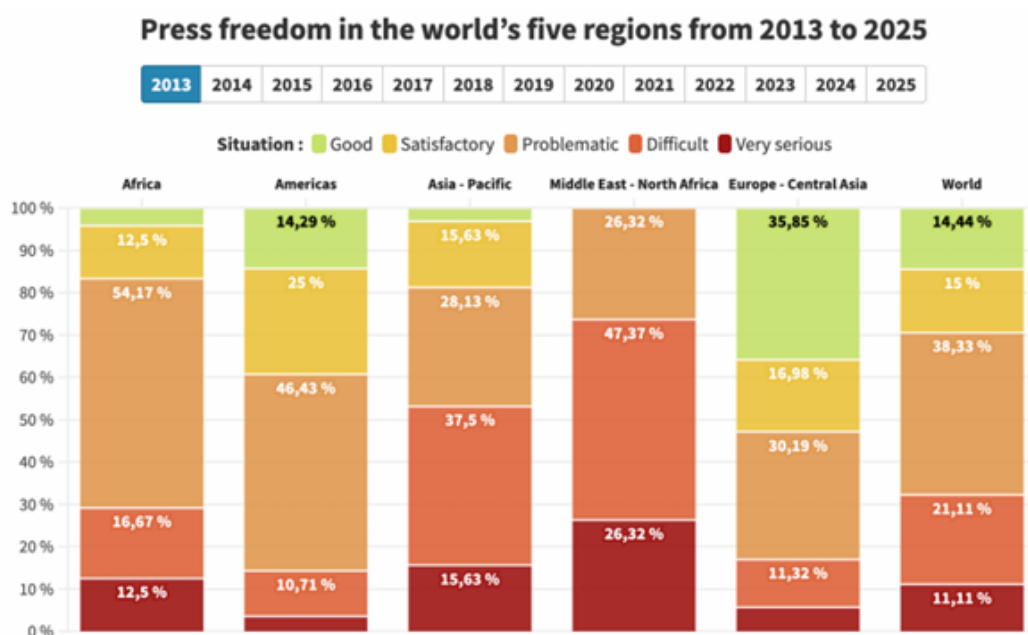
spadajući u kategoriju „teške situacije“. Više od šest od deset zemalja (ukupno 112) zabeležilo je pad ukupnih rezultata u Indeksu.

Po prvi put u istoriji Indeksa, uslovi za bavljenje novinarstvom su loši u polovini zemalja sveta, a zadovoljavajući u manje od jedne od četiri.

Sloboda štampe u pet regiona sveta od 2013. do 2025. godine

Grafikon br.3

Situacija: Dobra | Zadovoljavajuća | Problematična | Teška | Veoma ozbiljna

Source : Classement mondial de la liberté de la presse, Lien pour partager ce graphique ©Reporters sans frontières

Sve crvenija mapa

U 42 zemlje — u kojima živi više od polovine svetske populacije (56,7%) — situacija je klasifikovana kao „veoma ozbiljna“. U ovim zonama, sloboda štampe je potpuno odsutna, a bavljenje novinarstvom je posebno opasno. To je slučaj u Palestini, gde izraelska vojska uništava novinarstvo više od 18 meseci, ubivši skoro 200 medijskih profesionalaca — uključujući najmanje 43 ubijena na poslu — i nametnuvši zatamnjenje u opkoljenoj oblasti. Izrael (112.) je nastavio pad na Indeksu, pavši za 11 mesta.

Tri istočnoafričke zemlje — Uganda (143.), Etiopija (145.) i Ruanda (146.) — ove godine su ušle u kategoriju „veoma ozbiljno“. Hong Kong (140.) se takođe prvi put pomerio u crvenu zonu i sada je iste boje kao Kina (178., pad od 6 mesta), koja se pridružila poslednjim trima zemljama pored Severne Koreje (179.) i Eritreje (180.). U Centralnoj Aziji, Kirgistan (144.) i Kazahstan (141.) su zatamnili region. Na Bliskom istoku — zoni koja je potpuno crvena — Jordan (147.) je pao za 15 mesta zbog represivnog zakonodavstva koje se koristi protiv štampe.

Indeks po regionima: jaz se povećava između Evropske unije i drugih zona

Region Bliskog istoka i Severne Afrike ostaje najopasniji na svetu za novinare, gde izraelska vojska masovno uništava novinarstvo u Gazi. Svaka zemlja u regionu nalazi se u „teškoj“ ili „veoma ozbiljnoj“ situaciji sa slobodom štampe, osim Katara (79.). Štampanje je uhvaćeno između represija autoritarnih režima i stalne ekonomske nesigurnosti. Tunis (129., pad od 11 mesta), jedina severnoafrička zemlja koja je pala ove godine, zabeležio je najveći pad ekonomskog indikatora regiona (pad od 7,97 poena, pad od 30 mesta), zbog političke krize u kojoj su nezavisni mediji direktno ugroženi. Iran (176.), gde su novinari ućutkani i sva kritička gledišta potisnuta, ostaje blizu dna Indeksa, zajedno sa Sirijom (177.), koja još uvek čeka duboku transformaciju svog medijskog pejzaža nakon Bašara el Asada.

Od 32 zemlje i teritorije u Azijsko-pacifičkom regionu, 20 je zabeležilo pad ekonomskog rezultata na Svetskom indeksu slobode štampe za 2025. godinu. Sistemska kontrola medija u autoritarnim režimima često je inspirisana kineskim propagandnim modelom. Kina ostaje najveći svetski zatvor za novinare i ponovo se našla među najgorim trojkama Indeksa, odmah ispred Severne Koreje. U međuvremenu, koncentracija vlasništva nad medijima u rukama uticajnih grupa povezanih sa onima na vlasti – kao što se vidi u Indiji – u kombinaciji sa rastućim ekonomskim pritiscima čak i u uspostavljenim demokratijama, znači da se sloboda štampe suočava sa sve većom represijom i sve većom neizvesnošću.

U podsaharskoj Africi, sloboda štampe doživljava zabrinjavajući pad. Eritreja (180. mesto) zadržala je svoju poziciju najgore rangirane zemlje na Indeksu. Ekonomski rezultat se pogoršao u 80% zemalja regiona. U Demokratskoj Republici Kongo (133. mesto, pad od 10 mesta), gde je ekonomski indikator pao za 7,5 poena, medijski pejzaž je otežan stalnom polarizacijom i represijom na istoku zemlje. Slični obrasci pojavili su se i u drugim konfliktnim zonama, kao što su Burkina Faso (105. mesto, pad od 19 mesta), Sudan (156. mesto, pad od 7 mesta) i Mali (199. mesto, pad od 5 mesta). U ovim situacijama, redakcije su primorane na samocenzuru, zatvaranje ili odlazak u egzil. Hiperkoncentracija vlasništva nad medijima u rukama političkih ličnosti ili poslovnih elita bez zaštite za uredničku nezavisnost ostaje problem koji se stalno ponavlja, kao što se vidi u Kamerunu (131. mesto), Nigeriji (122. mesto, pad od 10 mesta) i Ruandi (146. mesto). Nasuprot tome, Senegal (74. mesto) se popeo za 20 mesta, jer su njegove vlasti pokrenule inicijative za ekonomske reforme, koje još uvek treba sprovesti na konsultativan način.

U obe Amerike, velika većina zemalja (22 od 28) je zabeležila pad ekonomskih indikatora. U Sjedinjenim Državama, drugi mandat Donalda Trampa kao predsednika doneo je zabrinjavajuće pogoršanje slobode štampe. U Argentini, predsednik Havijer Milei je stigmatizovao novinare i demontirao javne medije. Sloboda štampe je oslabljena u Peruu i Salvadoru, potkopana propagandom i napadima na medije koji kritički gledaju na one na vlasti. Meksiko (124. mesto), najopasnija zemlja za novinare u regionu, takođe je zabeležio nagli pad svog ekonomskog rezultata. Nikaragva je poslednja u regionu i nalazi se na dnu Indeksa, jer je režim Ortege-Murilja demontirao nezavisne medije i primorao stotine ljudi na izgnanstvo. Nasuprot tome, Brazil je nastavio svoj oporavak nakon Bolsonarove ere i ističe se kao jedna od retkih zemalja koja je poboljšala svoj ekonomski indikator.

Evropa i dalje predvodi regionalne rang liste, ali je sve više podeljena. Region Istočne Evrope i Centralne Azije (EEAC) doživeo je najveći ukupni pad u svetu, dok zona Evropske unije (EU) i Balkana ima najviši ukupni rezultat na globalnom nivou, a njen jaz sa ostatkom sveta nastavlja da raste. Međutim, čak je i zona EU i Balkana pogođena ekonomskom krizom u medijima, jer je sedam od 10 zemalja (28 od 40) zabeležilo pad ekonomskog rezultata. Štaviše, sprovođenje Evropskog zakona o slobodi medija (EMFA) – koji bi mogao koristiti medijskoj ekonomiji – još uvek nije završeno. Situacija se pogoršava u Portugalu (8.), Hrvatskoj (60.) i na Kosovu (99.). Norveška (1.) ostaje jedina zemlja na svetu koja uživa ocenu „dobar“ u svih pet indikatora Indeksa. Devetu godinu zaredom zadržala je prvo mesto, povećavajući svoju prednost u odnosu na druge zemlje. Estonija (2.) popela se na drugo mesto, a odmah za njom sledi Holandija (3.), koja je pretekla Švedsku (4.) zauzimajući mesto među prve tri zemlje u svetu.